

Saints and Holy (Wo)Men in Byzantine Literature and Art

Dr. Christodoulos PAPAVERNANAS
(Austrian Academy of Sciences)

Session 1: Introduction to Byzantine Literature and Art Devoted to
Saints and Holy (Wo)Men

■ The Agenda for the Day

- **Terms and Concepts**
- **Course Outline**
- **Bibliographical Tools**

■ Terms and Concepts

- **Byzantium**
- **Literature**
- **Hagiographical Literature ('Hagiography'):**
 - **Holiness/Sanctity**
 - **Hagiographical Genres**

■ Byzantium

The City at Bosphorus

- **Byzantium (7th cent. BC – 330 AD)**
- **Constantinople (330 – 1453)***
* 330: foundation of Constantinople (324: the reign of Emperor Constantine the Great and the new capital of the Roman Empire)
- **Istanbul (since 1453 – today)***
*1453: Constantinople was conquered by the Ottoman Empire.

■ Byzantium

The Three Components of Byzantium

- **Culture and Language: Greek**
- **Polity/Governmental System: Roman**
- **Religion: Christian**

■ Literature

Literariness – Literary Dimensions / Literary Nuance

- This is NOT about the *content / subject matter* of a text!
- Literariness is to be found in the *way* the content is presented in a text:
 - Style/Diction (e.g., linguistic and rhetorical means, choice of words, different nuances in the meaning of words, tenses, etc.)
 - Narrative techniques (e.g., motifs, *topoi*, flash back, etc.)
 - Structure (i.e., text as a complex and multi-layered system; as a good construction that gradually builds to a big climax.)

Note: Historiographical sources can also contain literariness.

■ Hagiographical Literature ('Hagiography')

- **'Hagiography'** (Gr. *hagios* = saint, *graphein* = to write) – (cf. Louth)
 - Term: Research invention of the 19th century
 - Content: Biographies of holy men and women
 - Purpose: Guidance of the audience to a pious lifestyle
- **Holiness/Sanctity** (cf. Louth)
 - "Living *holy men*" vs. "dead *saints*" (by Claudia Rapp, cf. Peter Brown)
 - Intercessors: miracles before and after death
 - The veneration of holy persons and the cult of saints (relics)

The Cult of Saints Project: http://cultofsaints.history.ox.ac.uk/?page_id=2
- **Hagiographical Genres and Their Use in the Current Research** (cf. Louth)
 - *Acts of the Martyrs* (*Passions*; Martyrdom accounts)
 - *Saints' Lives* (various categories, cf. Louth)

■ Hagiographical Literature ('Hagiography')

Framed by Objects of Byzantine Art

- Manuscript illustrations
- Icons
- Wall paintings
- Further cult objects

■ Course Outline

1. (25.02.2020): Introduction to Byzantine Literature and Art Devoted to Saints and Holy (Wo)Men

- Terms and Concepts
- Course Outline
- Bibliographical Tools

2. (10.03.2020): Sanctity through Martyrdom: Male & Female Martyrs

- *The Passion of Polykarpos (BHG 1556-1560)*
- *The Passion of Perpetua and Felicity (BHG 1482)*

3. (24.03.2020): The World of the Desert: Male and Female Hermits

- *The Life of Antony (BHG 140)*
- *The Life of Mary of Egypt (BHG 1042)*

■ Course Outline

4. (07.04.2020): The Life on Pillars and in Monasteries: Ascetics, Monks and Nuns

- *The Life of Daniel the Stylite, i.e., the Pillar Saint (BHG 489)*
- *The Life of Irene of Chrysobalanton (BHG 952)*

5. (21.04.2020): Secret Holiness: Cross-Dressing Nuns and Holy Fools

- The Life of Mary/Marinos (no *BHG* no.)
- The Life of Symeon Salos, i.e., the Fool (*BHG 1677*)

6. (05.05.2020): Imperial Sanctity: Holy Emperors and Empresses

- *The Life of Constantine the Great (BHG 361x)*
- Recapitulation

7. (19.05.2020): First Exam Meeting

Martyrdom

Scenes from the Martyrdom of
Eudoxios, Romylos, Zenon and
Makarios of Melitene,
Metaphrastic Menologion, 11th
century (cod. Add. 11870, fol. 67r,
British Library, London)

■ Martyrdom

Jean-Léon Gérôme (1824–1904), “The Christian Martyrs' Last Prayer”, The Walters Art Museum in Baltimore, Maryland, USA

■ The Desert Hermits

Michelangelo, “The Torment of Saint Anthony” (ca. 1487–1488), Kimbell Art Museum, Texas, USA

Russian icon of Saint Mary of Egypt, surrounded by scenes from her life (17th century, Belyi Gorod).

■ Ascetics on Pillars and in Monasteries

Daniel the Stylite, Menologion of Basil II (ca. 1000 AD) Vat. gr. 1613, fol. 237

■ Holy Fools

The Entry of Saint Symeon Salos into the City of Emesa, in H. Lietzmann, *Byzantinische Legenden*, Jena 1911, 1, 63

Imperial Sanctity

Helena finding the True Cross,
Italian manuscript, c. 825

Mosaics in the Hagia Sophia, Emperor
Constantine I with a model of the city

■ Bibliographical Tools

- The Bollandists (Société des Bollandistes; their name after Jean Bolland, 1596–1665): a group of scholars, who since ca. 400 years focus on hagiographical texts and the cult of saints (especially, manuscripts and editions).
 - Acta Sanctorum
 - BHG and BHG Novum
 - Synaxarion of Constantinople
 - Analecta Bollandiana

■ Bibliographical Tools

Acta Sanctorum (= AASS):

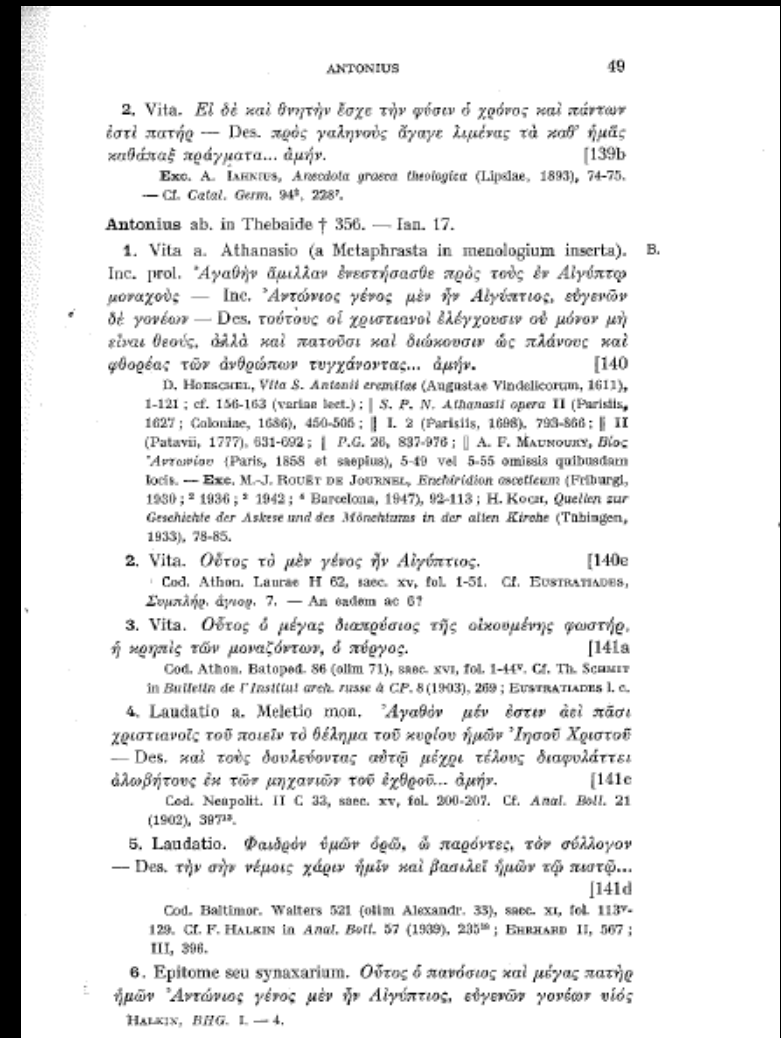
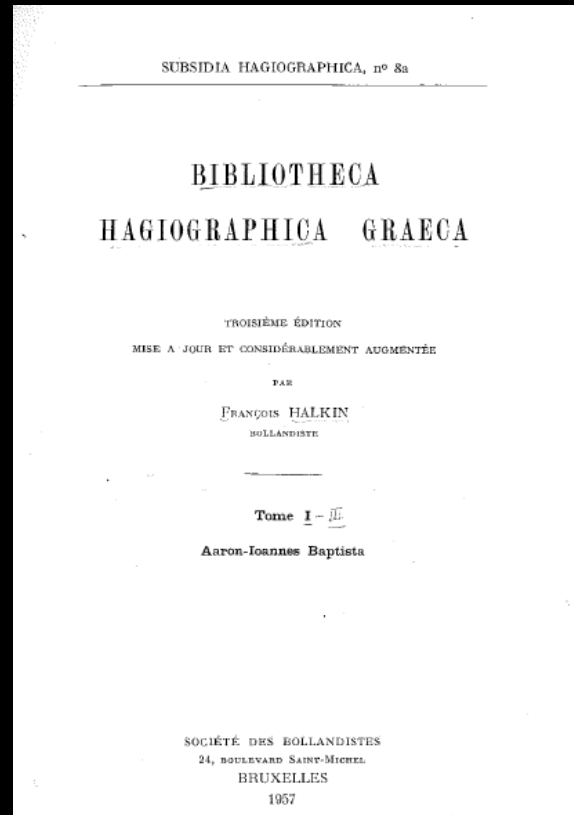
An Anthology of Greek and Latin hagiographical texts, which were edited here for the first time and organized according to the church calendar.

AASS, 1st Volume, 1643

Bibliographical Tools

BHG and BHG Novum:
Bibliotheca Hagiographica Graeca,
edited by the Bollandists
(e.g., François Halkin).
This is a catalogue of Greek
hagiographical writings,
arranged alphabetically by saint.
Each text or textual version has
a different identification number.

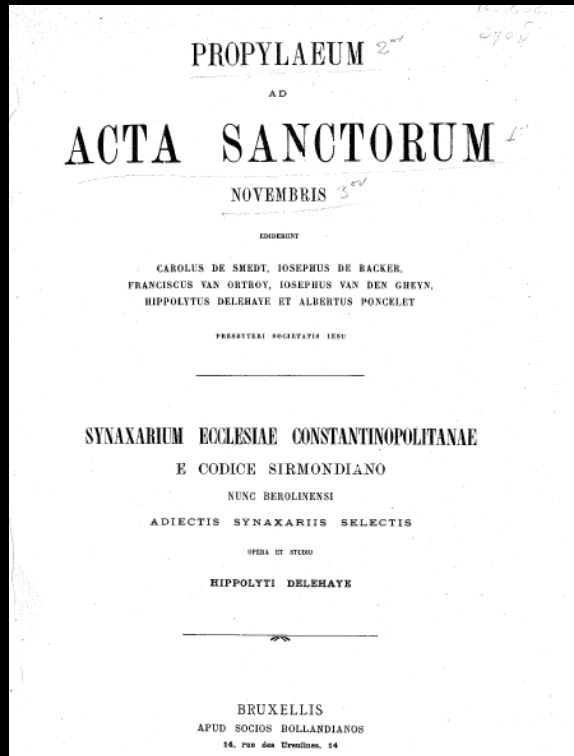

Bibliographical Tools

Synaxarion of Constantinople

(“Synaxarium ecclesiae Constantinopolitanum”):

It is a liturgical book (dating from the 10th century) written at imperial command (Emperor Constantine VII Porphyrogennitos). It is organized according to the church calendar and contains a brief hagiographical narrative for each feast day.

397
MENSIS IANUARIUS
398
1AN. 16.
μενοι και τον Χριστον παρηρησιά ομολογήσαντες και υπό των κυρίων αυτών εν περι βληθέντες, τον του μαρτυρίου στεφανον ελαβον.
3. Τη αυτη ημέρα εβλήθη του αγίου μάρτυρος Δανάκτος αναγιώστου. Ουτος ην εξ Αθλώνος του Ήλυρικού, ουτως του τόπου λεγομένου, κληρικος της εν αυτη άγιας του Θεου εκκλησίας. Έν δε ταις ημέραις εκείναις συναχθέντες αγροκοί τινες και άπιστοι και εν ταις τόποις εκείνοις άπελ- 10 θόντες πολλους των χριστιανών εφόνευσαν. Ο δε άγιος Δάναξ λαβών τα ιερά σκεύη της εκκλησίας προς το διασωσαι αυτά εκ της των άπίστων κατα- 15 δρομής, άπηλθεν εις τόπον οχυρόν, απέχοντα από Αθλώνος μίλια πέντε προς θάλασσαν. Μαθόντες δε τουτο οι άπιστοι και καταβραμύοντες, διά σχοί- νων έαυτους κατήγαγον προς αυτόν· και κρατή- σαντες ηνάγκαζον θέναι τω Διονύσω λέγοντες, ότι αυτός δημιουργεί τον οίνον. Ο δε άγιος άμολο- 20 γεί τον Χριστον λέγων, ότι ουτός εστιν ο τον κόσμον και τά εν τω¹ κόσμω ποιήσας, ο δε Διονύσος εβωλον κωφών και άλαστον. Οι δε όρτισθέντες κατέκομαν αυτόν μετά των ήρων άν έκράτους και έρωμαν εν τη θαλάσση· και ουτως έτελειώθη.

ΜΗΝΙ ΤΩ ΑΥΤΩ ΙΖ'.

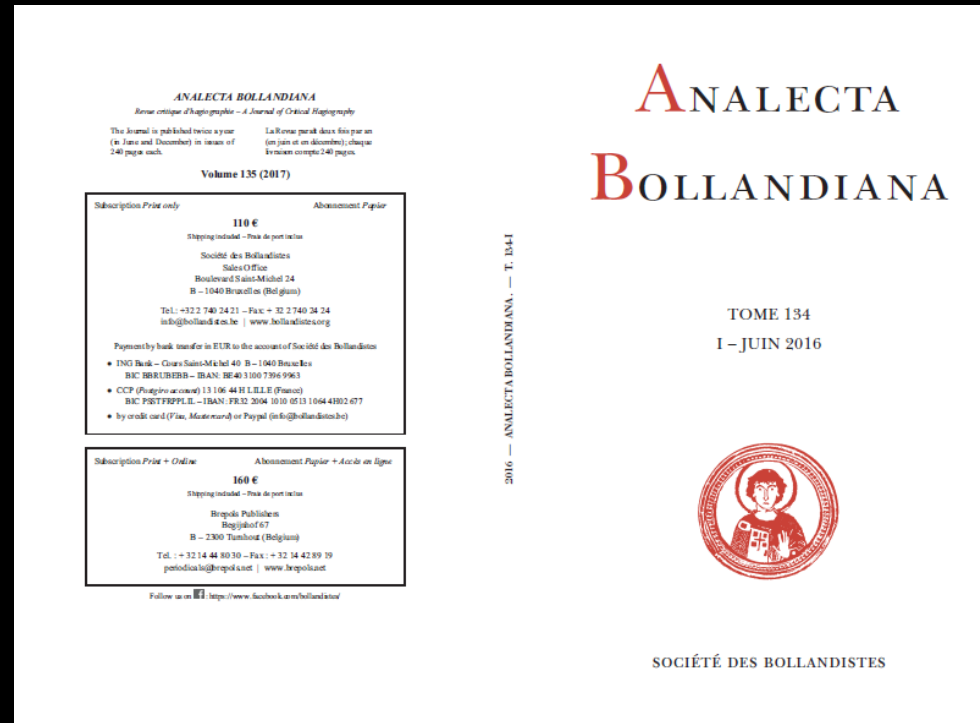
1. Μνήμη του όσιου πατρός ημών Άντωνίου 15 του μεγάλου, ου ο βίος συνεγράφη υπό Άθανασίου του μεγάλου¹. Ουτος ο άγιος πατηρ ημών το μόν γένος ην Αιγύπτου, εκ πατέρων και προγόνων την εις Χριστον πίστιν δεδιδαχμένος. Ηκασσε δε εν τοις χρόνοις Διοκλησιανου και Μαξιμιανου και 20 πορείτηνε μέχρι της ευσεβούς βασιλείας² Κων- σταντινου. Έπιούς δε έαυτον τη άσκητική άγωγη³, τοσοϋτον υπερέβαλλε⁴ πάντας, ως υπο- τήπως είναι των έφεβής. Και το παράδοξον, ότι και πρώτος η κομητή μετ' άλλους της ύπερ 25 άνδρωπον πολιτείας γέγονε αρχηγός· και μόνος σχεδόν εις τον⁵ άκρότατον ήλυσεν όρον. Άλλά τά μόν διαβεβρωμένα περι αυτού πάσι περιττόν έπεκ- διηγείσθαι⁶. Τοσοϋτον δε μόνον ειπών αναγκαίον, ότι εν θνητῷ σώματι του σώματος άπανίστατο 30 και τας των ψυχών άνόδους έώρα και τούς ταύτας εϋθύνοντας δαίμονας, ο της νοεράς και άσωμάτου ην φύσεως. Ζήσας δε προς τοις εκατόν έτη πέντε, 3. —¹ om. Sa. 1. —² τοϋ μεγάλου Άθανασίου Sa. —³ μέχρι του ευσεβειστατου βασιλέως Sa. —⁴ διαγωγῆ Sa. —⁵ υπερβαλε Sa. — 35⁶ της άρετής add. Sa. —⁷ εκδιηγείσθαι Sa. —⁸ om. Sa. 2. —¹ πάσι add. Sa. —² κερμηή add. Sa. —³ Sa. om. S. —⁴ αυτών S. Sa. —⁵ προσογαγών Sa.

Db : 1. 2. 3. — F : 1. 2. 3. — Fa : 1. 2. 3. — B : 1. — Πανσοφίου. — 8. — Ba : 1. 2. 3. — Bb : 1. — Πανσοφίου. — 3. — C : 1. — Πανσοφίου. — 3 (Δανάκτου). — Κοσμῆ (Jan. 15⁴). — Cb : 1. — Του όσιου πατρός ημών Ποσειδωνίου. — Ce : 1. — Πανσοφίου. — 3 (Δανάκτου). — Κοσμῆ. — Cd : 1. — 40 Πανσοφίου. — 3. — M : 1. 2. 3. — Mv : 1. 2. 3. — Mr : 1. SYNAXARIA SELECTA. Sa : 1. 2. — Sb : 1. 2. — H : 1. — Σπευσίππου κτλ. (Jan. 16²). — P : Σπευσίππου κτλ. — 1. — Του αγίου αποστόλου Όνησοφору (cf. Dec. 8¹). — Da : 1. 2. — Db : 1. — F : 1. 2. — Fa : 1. 2. — B : 1. — Σπευσίππου κτλ. — Ba : 1 (— S). 2 (— S). — Bb : 1. — Σπευσί- 45 ππου κτλ. — 2. — C : 1. — Σπευσίππου, Έλασίππου, Βελεσίππου και Νεονίλλας της μέμνης αυτών και του Τούρβονος του νοταρίου. — Cb : 1. — Σπευσίππου, Γελοσίππου κτλ. — Ce : 1. — Σπευ- 50 σίππου κτλ. — Cd : 1. — Σπευσίππου, Έλασίππου, Βελεσίππου και Νεονίλλας της μέμνης αυτών και Ίουινίλλας¹ και Τουρβονος του νοταρίου. Ουτοι υπήρχον από Καππαδοκίας, όμοιο γεννη- θέντες τριδμοι εκ μιας κοιλίας της αυτών μητρός· ησαν δε Ιαηψηλάται και γυμνασται άριστοι, ως και η προσηγορία αυτών δηλοι, διδαχθέντες παρά των κυρίων αυτών. Έτοιμάσαντες δε τράπεζαν, τῷ 55 Έμεσίμ Διά θόντες, και προσκαλεσάμενοι την μέμνη αυτών Νεονίλλαν επί το συνεστιαθῆναι αυτοίς, ηκουσαν παρ' αυτης και κατηχῆθησαν την εις Χριστον πίστιν, και ότι των ένών οι θεοι άμυχοι λίθοι και έλα ειση και άγρυσιν προς άπίλειαν τούς αυτοίς προσέχοντας. Τότε άσπερ εξ ύπνου της πλάνης έκνιψαντες έπεμφορον αυτη όπι, δια τί μη πρό πολλου τουτο έποίησαν· και ύπομνησθέντες έσηγή- σαντο, άπερ κατ' όναρ εωρέκασιν οδηγοϋντα αυτοίς προς την αληθινήν πίστιν. Και εϋθώς αναστάντες τά τε εδωκα συνέτρωσαν και τούς βωμούς κατέτρωσαν και τά θύματα εδωκαν τοις κυσίον. Ός δε ηλθον οι κύριοι αυτών Παλάτιος και Έρμογένης και Κοδράτος, ηρξαντο μεταπίθειν αυτούς κολακείας τε και άπειθείας. Ός δε οικ ήπεισαν, παρ έτοιμάσαντες ένεβωλον αυτούς· και ουτω έτελειώθησαν.

■ Bibliographical Tools

Analecta Bollandiana – A Journal of Critical Hagiography (= AB):

An authoritative academic journal dealing exclusively with hagiographical topics, edited and published since 1882 by the Société des Bollandistes in Brussels.

Bibliographical Tools

Patrologia Graeca (= PG):

A collection of Greek and Latin texts,
 edited by Jacques Paul Migne (1800–1875);
 Greek texts are usually accompanied by Latin
 translation.

ΑΘΛΗΣΙΣ

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΚΑΙ ΕΝΔΟΣΟΥ ΜΑΡΤΥΡΟΣ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ

ΑΥΤΟΝΟΜΟΥ.

MARTYRIUM S. MARTYRIS CHRISTI
 AUTONOMI.

(Latine apud Surium ad diem 12 Septembris; Graece ex cod. ms. Paris. 1523 ssec. XII.)

I. Æque esse absurdum existimo, et loqui ea quae non oportet, et quae sunt pulchra et honesta, mandare silentio. Quantum enim auditorum ludit animos is, qui narrat ea, quae non sunt honesta; tantum is, qui silentio praeterit bonas actiones, privat pius utilitate, quam erant ex eis percepturi. Ea de causa religiosissimam Autonomi vitam, quae ad nos usque pervenit, statim non tegere silentio, sed studium eam tradere piis auribus. Et enim ad nos pervenerunt res martyris, partim quidem a quodam qui eas scripsit ante nos; et ejus fuit quidem bona mens, non adfuit autem et lingua, quae possit consequenter suam explicare sententiam, imo propter incertum multa confundebat, et contegebat: partim autem a viris qui in sacrum ordinem erant allati in sacro templo martyris, et qui rerum ipsarum veritatem diligentius inquisierant et collegerant.

II. Hic ergo divinus Autonomus, strenuus athleta veritatis, ac episcopali dignitate ornatus in Italia, postquam tempore Diocletiani cognovit acre et vehemens bellum erupisse adversus Christi Ecclesiam, recordatus divinorum ejus mandatorum, per quae jubet ut qui expelluntur ex una civitate, fugiant in aliam (nam qui manet quidem, praeter id, quod non potest docere verbum, ipse quoque peribit; quodsi fuerit remotus ab his, qui consequuntur, poterit litteris, aut etiam lingua convenire quandoque gregem Christi, cumque exhortari et confirmare ad pietatem; quin etiam eos qui erant in tenebris impietatis, deducere ad lucem veritatis); relicta Italia, venit in Bithyniam, et divinum nutum sequens, venit in locum quemdam, cui nomen quidem erat Sorei; situs est autem ad dexteram ei qui navigat in sinum Nicomediae: et hospitio excipitur a quodam nomine Cornelio. Apud quem cum longo tempore fuisset versatus,

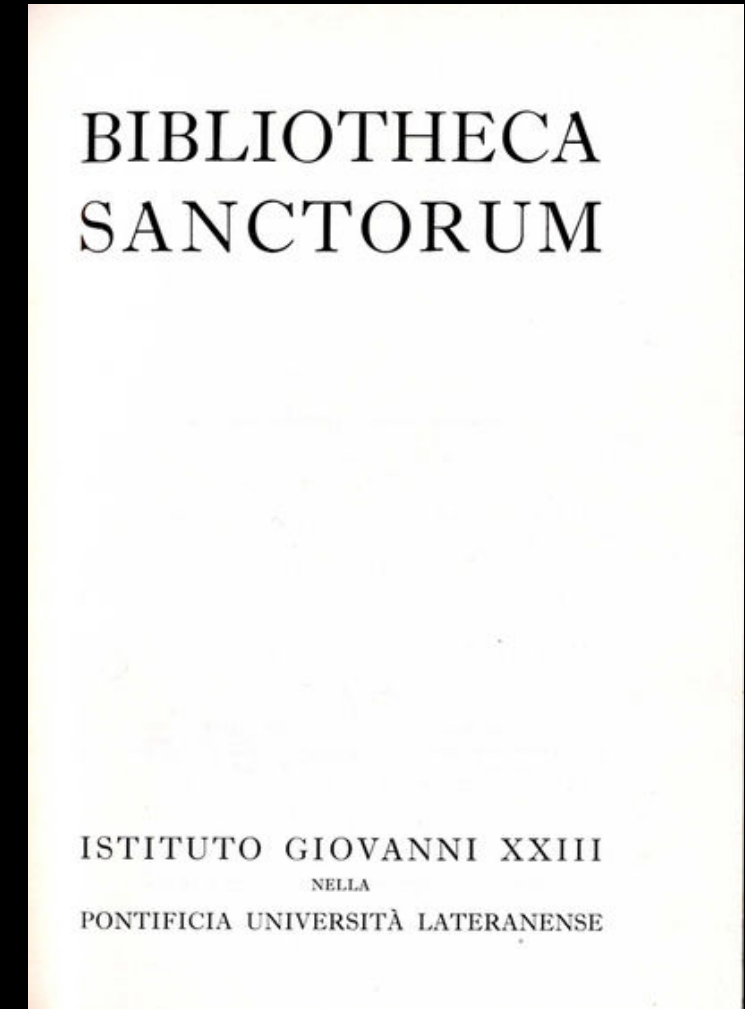
■ Bibliographical Tools

Bibliotheca Sanctorum (= BiblSS):

It is an encyclopedia of saints containing over 30,000 lemmata on saints and biblical figures (i.e., from the Old and New Testament).

It provides information on saints and their cult.

Edition: Città Nuova, Rome.

■ Bibliographical Tools

The Ashgate Research Companion to Byzantine Hagiography:

A two-volume work edited by Stephanos Efthymiadis.

Volume one (2011) presents a chronological overview of Byzantine hagiography in the first part, and in the second part the hagiographical production of the Byzantine periphery and the Christian Orient.

Volume two (2014) is divided into three sections:

1. Genres, Varieties and Forms,
2. Hagiography as Literature and
3. Hagiography and Society.

